

1. ΕΦΥΓΕ Ο ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΛΟΓΟΣ

Μέσο: . . . . . ΤΑ ΝΕΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 10/02/2021 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 10/02/2021

Σελίδα: 1

ΣΙΡΙΛ ΜΑΝΓΚΟ 1928 - 2021

Ο ιστορικός του μέσου βυζαντινού ανθρώπου

Εφυγε από τη ζωή ο κορυφαίος βυζαντινολόγος, το έργο του οποίου «Βυζάντιο - η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης» αναλύει τον πολιτισμό από το πρίσμα των κατοίκων της αυτοκρατορίας

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗ

«**Η** εώρνησα ότι η πιο αποτελεσματική μέθοδος για να επιτύχω τον σκοπό μου ήταν να αφήσω τους Βυζαντινούς να μιλήσουν οι ίδιοι και να περιγράψουν με τα δικά τους λόγια τις απόψεις τους για τον κόσμο στον οποίο ζούσαν». Το απόσπασμα από τον πρόλογο του τόμου «Βυζάντιο - η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης» (ΜΙΕΤ, 2002, μτφ. Δημήτρης Τσουγκαράκης) λειτουργεί και σαν συμπύκνωση της προσέγγισης που εφάρμοσε ο κορυφαίος βυζαντινολόγος Σίριλ Μάγκκο, που έφυγε χθες από τη ζωή, σε ηλικία 93 ετών. Αντίθετα σε μια μεγάλη παράδοση βρετανών ερευνητών οι οποίοι ακολουθούσαν το υπόδειγμα του Ν.Η. Βαγνς: αναδείκνυαν τα στοιχεία του βυζαντινού πολιτισμού αντί να ακολουθούν μια χρονολογική, εμπειριστατημένη αφήγηση (αυτή ήταν η «σχολή του J.B. Bury»).

Ο Μάγκκο γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη της κεμαλικής Τουρκίας, στις 14 Απριλίου 1928, από τον Αλεξάντερ Μάγκκο (με παλαιοελληνικές ρίζες) και τη Ρωσίδα Αντελαϊντ Νταμόνοφ. Η γενέθλια πόλη και το κοσμοπολίτικο περιβάλλον της έμελλε να αποτελέσουν και το επίκεντρο

της ερευνητικής του σταδιοδρομίας, ώστε τελικά το όνομά του να περιλαμβάνεται στους σημαντικότερους «βιογράφους» της. Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας στο Χάρβαρντ (Dumbarton Oaks Byzantine Center), διετέλεσε αργότερα (1973-1995) και καθηγητής Βυζαντινής και Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Ασχολήθηκε με τη μετάφραση και τον σχολιασμό βυζαντινών κειμένων, με έμφαση στην αρχαιολογία, την τέ-

χνη και την αρχιτεκτονική (εκτός άλλων: «The Art of Byzantine Empire», 1972, «Byzantine Architecture», 1976, «Studies on Constantinople», 1993).

Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ. Η σημαντική συνεισφορά του στην ιστοριογραφία θεωρείται το «Βυζάντιο», όπου ασκεί κριτική σε ρομαντικές θεωρήσεις της Ορθοδοξίας και εξετάζει πτυχές της «βυζαντινής πραγματικότητας» από το πρίσμα ενός μέσου Βυζαντινού. Μπορεί να αφηέει εκτός

εστίασης τη διοίκηση ή τον στρατό, αλλά προσφέρει καιριές παρατηρήσεις για τη γλώσσα, την κοινωνία και οικονομία («η δυσκολία μας να περιγράψουμε την ανάπτυξη του βυζαντινού φεουδαλισμού ξεκινάει από το ότι ο φεουδαλισμός αυτός δεν αποκρυσταλλώθηκε ποτέ σε μια νομική μορφή και δεν απέκτησε «τεχνικό» λεξιλόγιο»), τους αιρετικούς, τον μοναχισμό και την εκπαίδευση. Για τη λογοτεχνία, την τέχνη («ενώ η παλαιοχριστιανική ήταν επιδει-

1. ΕΦΥΓΕ Ο ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΛΟΓΟΣ

Μέσο: . . . . . ΤΑ ΝΕΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 10/02/2021 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 10/02/2021

Σελίδα: 47

CYRIL MANGO
ΒΥΖΑΝΤΙΟ
Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Στο «Βυζάντιο – η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης» (εκδ. **MIET**) ο Σίριλ Μάνγκο άσκησε κριτική σε ρομαντικές θεωρήσεις της Ορθοδοξίας και εξέτασε πτυχές της «βυζαντινής πραγματικότητας» από το πρίσμα ενός μέσου Βυζαντινού

κτική... η βυζαντινή ενστάλαξε στις παλιές φόρμες τη δική της ξεχωριστή πνευματικότητα και κομψότητα», τις πεποιθήσεις για τον ορατό και άορατο κόσμο («αντίθετα από τον Σατανά του Milton, ο βυζαντινός δαίμονας δεν ήταν ένας περήφανος επαναστάτης. Απεναντίας ήταν μάλλον εξαθλιωμένος, όπως τον είχε φανταστεί και ο Ντοστογιέφσκι»), το φυσικό σύμπαν, το παρελθόν και το μέλλον της ανθρωπότητας. Η ανάλυσή του θα συνδεθεί ως ένα σημείο με την αρνητικότητα που επιδεικνύουν ορισμένοι μελετητές απέναντι στον βυζαντινό πολιτισμό, κυρίως επειδή έδινε μικρή αξία στην πρωτότυπη δημιουργικότητα και προτεραιότητα στην περίφημη «μίμηση» των έργων της κλασικής γραμματείας.

Για τον Σίριλ Μάνγκο, όπως επισημαίνει η Εϊβεριλ Κάμερον («Οι Βυζαντινοί», μτφ. Γιώργος Τζήμας, Ψυχογιός, 2009, αλλά και «Η αξία του Βυζαντίου», μτφ. Πέτρος Γεωργίου, Πατάκης, 2017), ο βυζαντινός πολιτισμός είναι αμάλγαμα δύο στοιχείων: της ελληνικής κλασικής επίδρασης, κάτι που αποτυπώνεται, για παράδειγμα, στο εκπαιδευτικό σύστημα και στη διδασκαλία της ρητορικής, και της ιουδαιοχριστιανικής παράδοσης. Είναι μάλιστα η δεύτερη που επικρατεί, με όσα «μεσαιωνικά» στοι-

χεία αυτό συνεπάγεται: «Ο αληθινός «κακός» της ιστορίας είναι φυσικά η κρατική ορθοδοξία» («Βυζάντιο», **MIET**, σ. 127). Και: «Για τον Βυζαντινό, όπως και για κάθε άνθρωπο του Μεσαίωνα, το υπερφυσικό υπήρχε με έναν τρόπο πολύ πραγματικό και γνώριμο» (σ. 181). Σε αντίθεση μάλιστα με τον Στίβεν Ράνσιμαν, που θα αναζητήσει στη θρησκεία τη συγκολλητική ουσία του βυζαντινισμού, ο Μάνγκο θα αναζητά μόνιμως τις διαιρέσεις που αυτή προκαλεί μέσα στον ίδιο πολιτισμό.

Όσον αφορά, πάλι, το ερώτημα της «ταυτότητας» των Βυζαντινών, ο Μάνγκο δεν ξεκινάει από την εθνικότητα. Υπογραμμίζει την πολιτισμική και εθνοτική ποικιλότητα υποστηρίζοντας ότι στα τέλη του 8ου αιώνα βρίσκουμε έναν πληθυσμό ο οποίος είχε «αναμειχθεί τόσο πολύ και τόσο βίαια, ώστε είναι δύσκολο να πούμε ποιες εθνικές ομάδες κατοικούσαν σε ποιες περιοχές και σε τι αριθμούς». Η υβριδικότητα προβάλλεται ως εγγενές στοιχείο του Βυζαντίου.

ΕΔΡΑ ΚΟΡΑΗ. Εκτός των άλλων τίτλων, στη διαδρομή του ήταν από το 1963 ως το 1968 κάτοχος της Εδρας Κοραή Νεότερης Ελληνικής και Βυζαντινής Ιστορίας, Γλώσσας και Γραμματείας στο Κολέγιο Κινγκς στο Λονδίνο. Λεπτομέρειες για την εκλογή αυτή δίνει ο Μίνσο Dinshaw στη βιογραφία του Στίβεν Ράνσιμαν «Outlandish knight» (Allen Lane, 2016). Σύμφωνα με τον βιογράφο, ο Ράνσιμαν προτιμούσε τον διαπρεπή Ντόναλντ Νίκολ, αυτόπτη μάρτυρα των Δεκεμβριανών (και μετέπειτα διευθυντή της Γενναδαίου Βιβλιοθήκης). «Το Κολέγιο προσέφερε την Εδρα στον Σίριλ Μάνγκο... και παρόλο που ο Στίβεν περίμενε κάτι τέτοιο τον εξέπληξε ότι ο Μάνγκο την αποδέχθηκε. Ο Μάνγκο, απ' την πλευρά του, θεωρούσε τον Στίβεν παλιομοδίτη ερασιτέχνη. Όταν ο Νίκολ έγινε τελικά καθηγητής στην Εδρα Κοραής το 1970, ο Στίβεν το θεώρησε ως τον μεγαλύτερο θρίαμβό του στον «πόλεμο» των πανεπιστημιακών».

Εκτός της έκδοσης του **MIET**, στα ελληνικά κυκλοφορεί η «Ιστορία του Βυζαντίου» που είχε εκδώσει το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης το 2002, σε επιμέλεια του Μάνγκο (Νεφέλη, μτφ. Ολγα Καραγιώργου, επιμ. Γιασμίνια Μουσειδίου, 2006), ενώ συνεισφορές του υπάρχουν και στα συλλογικά «Το Βυζάντιο ως οικουμένη» (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών - Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, επιμ. Ευάγγελος Χρυσός, 2005), «Μήτηρ Θεού - απεικονίσεις της Παναγίας στη βυζαντινή τέχνη» (Μουσείο Μπενάκη, επιμ. Λούλα Κυπραίου, 2000).